

Спеціалізованій вченій раді ДФ 27.821.012
Білоцерківського національного аграрного університету,
пл. Соборна, 8/1, м. Біла Церква,
Київська обл., Україна, 09117

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Василенко Олени Ігорівни

*на тему «Управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 073 «Менеджмент»*

Актуальність теми дисертації

Масштаб перетворень на вітчизняному ринку освітніх послуг за останню чверть століття перевершив усі гадані очікування. До якісних метаморфоз слід віднести зміну економічної моделі (плюралізм форм власності та комерціалізація діяльності закладів вищої освіти), значну модернізацію існуючих і впровадження нових навчальних технологій, перехід на інший рівень міжнародного співробітництва, появу процедур, які детермінують якість освіти.

Слід визнати, що державні доктрини, стратегії та програми, що містять орієнтири розвитку, шляхи та методи їх досягнення, не можуть забезпечити успіху розвитку певного закладу освіти. Питання розбудови конкурентоспроможної вищої освіти безпосередньо пов'язані з діяльністю закладів вищої освіти, які і є головною ланкою освітнього процесу. Щорічне скорочення чисельності студентів створює передумови для посилення конкурентної боротьби між закладами вищої освіти. Крім того, зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі незмінно повинні відображатись на внутрішньому управлінні закладом. Головною передумовою успішного існування і розвитку сучасного українського закладу освіти, в тому числі аграрного є гідна система управління і адміністрування, здатна забезпечити його конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг. Отже, на порядку денному сучасної наукової думки стоїть питання щодо необхідності пошуку парадигми, що стане ідейною засадою управління конкурентоспроможністю українського закладу освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри економіки та економічної теорії Білоцерківського національного аграрного університету («Конкурентоспроможність підприємств аграрного сектора економіки України в умовах євроінтеграції») (номер державної реєстрації НДР 0118U003646). В межах зазначеної теми, Василенко Оленою Ігорівною запропоновано шляхи підвищення конкурентоспроможності освітньої діяльності аграрних університетів, надано обґрунтування теоретико-практичних засад відповідності якості підготовки фахівців аграрними закладами освіти запитам стейкхолдерів.

Ступінь обґрунтованості наукових результатів, висновків дисертаційної роботи

Представлені у дисертації Василенко Олени Ігорівни наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо обґрунтованими, що обумовлено систематизацією значної кількості наукових публікацій щодо управління конкурентоспроможністю ЗВО. Здобувачем досягнуто основну мету дослідження – узагальнення теоретико-методичних положень та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності здійснено на достатньо високому рівні.

Інформаційну базу становлять законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, матеріали та статистичні дані Міністерства освіти і науки України, Державної служби статистики України, звітність аграрних ЗВО, дані Єдиної державної електронної бази (ЄДЕБО), наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених.

Основні положення, висновки та рекомендації теоретичного та практичного характеру є обґрунтованими, логічними та достовірними. Аналіз дисертаційної роботи, розроблених і представлених наукових результатів дозволяє зробити висновок про достатній ступінь їх новизни, обґрунтованості та відповідності дисертації Василенко Олени Ігорівни спеціальності 073 «Менеджмент».

Достовірність основних наукових положень, висновків дослідження

Достовірність наукових положень, висновків дослідження, що містяться в дисертаційній роботі є достатньою. Наукова проблема, досліджена автором комплексно, що підтверджується аналізом нормативно-правових, статистичних, аналітичних даних щодо питань управління конкурентоспроможністю аграрних ЗВО, а також наукових праць провідних вітчизняних та зарубіжних науковців.

Вагомість наукових висновків та досліджень дисертації підтверджується документами про впровадження у діяльність Білоцерківського національного аграрного університету (довідка від 20.03.2023 р. № 01-12/121) і Уманського національного університету садівництва (довідка від 20.06.2023 р. № 490/01-10), а також опублікованими працями та апробацією результатів наукового дослідження на конференціях.

Наукова новизна результатів дисертації

Науково-прикладну спрямованість даної дисертації зумовила мета дослідження, що полягає в розкритті теоретичних засад, удосконаленні методичних положень та розробці пропозиції щодо удосконалення управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Поставлену мету дисертаційного дослідження досягнуто та отримано результати, для яких характерною є наукова новизна.

Проведене дослідження дає змогу сформулювати низку висновків і рекомендацій науково-теоретичного та практичного змісту. Зокрема, слід відзначити, що автором визначено складові інформаційно-аналітичного забезпечення управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти (стор. 64). Сформоване інформаційно-аналітичне забезпечення, на відміну від наявних, враховує результати міжнародних, регіональних і національних рейтингів закладів вищої освіти і надає можливість підвищити якість управлінських рішень.

Автором удосконалено науково-методичні засади оцінювання конкурентоспроможності аграрних університетів, які, на відмінну від існуючих, базуються на даних міжнародних і національних рейтингів, передбачають розрахунок показника конкурентоспроможності та стійкості позицій закладів вищої освіти у зовнішньому середовищі, і обумовлюють обґрунтований вибір як типу конкурентної стратегії, так і стратегічної програми розвитку (стор. 140-152).

Заслугове на увагу удосконалена система стратегічних пріоритетів розвитку аграрних університетів на основі врахування сучасних трендів у вищій освіті та аграрному секторі економіки, яка сприяє посиленню існуючих конкурентних переваг закладів освіти (стор. 157-179).

Удосконалений алгоритм формування системи управління якістю освітньої діяльності надає можливість налагодити моніторинг досягнень стратегічних показників якості освіти й підвищення конкурентоспроможності на цільових ринках та системно описати траєкторію їх змін під впливом умов зовнішнього середовища з використанням збалансованої оцінки результативності управління (стор. 212).

Набула подальшого розвитку дефініція «стала конкурентоспроможність закладів вищої освіти» (стор. 34), у контексті врахування принципів сталого розвитку в регіональному, національному і глобальному просторі, задоволення освітніх, інноваційно-дослідницьких, консультаційних потреб споживачів на основі реалізації дієвих конкурентних стратегій.

Повнота викладення матеріалу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані автором у 22 наукових працях, у тому числі: 7 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття в науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних, 2 статті у наукових виданнях іноземних держав та 12 тез доповідей на міжнародних наукових конференціях. Ознайомлення зі змістом наукових праць свідчить про повноту відображення в них основних положень та результатів дисертації.

Зауваження та дискусійні положення дисертації

Відзначаючи позитивні сторони дисертаційного дослідження, слід звернути увагу на певні зауваження та дискусійні положення, а саме:

1. У дисертації доведено, що визначення сталої конкурентоспроможності університету повинно відображати принципи концепції сталого розвитку (стор. 32). На підставі цього припущення, автором запропонована модель формування сталої конкурентоспроможності закладів вищої аграрної освіти (стор. 33). Водночас, було б доцільним структурувати елементи моделі відповідно

до п'яти головних принципів сталого розвитку і визначити особливості конкурентоспроможності саме закладів вищої аграрної освіти.

2. У дисертаційному дослідженні розроблено модель управління конкурентоспроможністю закладів вищої аграрної освіти (рис. 1.3) і зазначено, що дана модель побудована у вигляді сукупності принципів, методів та інструментів, які поєднують стратегію розвитку, тактичний і оперативний менеджмент діяльності. Доцільно було б виділити відповідні принципи, методи та інструменти на згаданому рисунку і надати їх характеристику.

3. Різняться дані наведені у додатку Ж (Таблиця Ж.1 Динаміка надходжень коштів за різними джерелами фінансування науково-дослідної діяльності у 2019–2021 рр., грн) і у таблиці наведеної у параграфі 2.2 (стор. 114). Крім того, з даних цієї таблиці видно, що у НУБіПа відсутні джерела фінансування у 2020 і 2021 рр. Поряд з цим далі по тексту (стор. 115) наявна інформація, що підтверджує відповідне фінансування: «у 2021 р. одержано із бюджету державні асигнування базового фінансування у розмірі 50852, 3 тис. грн; фінансування наукових проектів, відібраних за оголошеним конкурсом МОН України – 660 тис. грн, обсяги фінансування за конкурсом Національного фонду досліджень України – 5401,3 тис. грн. Водночас у НУБіП у 2021 р. залучено на спеціальний рахунок понад 10 млн грн на виконання наукових досліджень на замовлення бізнесових структур».

4. В роботі зазначено (стор. 125): «у 2021 р. частка позабюджетних джерел (спеціальний фонд) у загальних доходах від освітньої діяльності в аграрних ЗВО коливалася від 27,7% у НУБіП до 55,2% у Полтавській ДАА і за три аналізовані роки має стійку тенденцію до збільшення як в абсолютному, так і відносному значенні» (додаток Ж). Поряд з цим в таблицях наведених в додатку Ж цих цифр немає.

5. На стор. 127, 128 продубльовано частину тексту: «У результаті детального вивчення вартості освітніх послуг виявлено, що серед аграрних ЗВО деякі з них встановлюють однакову ціну за навчання на всіх спеціальностях. Зокрема, у ПДАУ вартість навчання на всі спеціальності, що пропонуються, однакова: для денної форми навчання бакалаврського рівня вищої освіти – 18370 грн, для заочної – 13750 грн; для денної форми навчання магістерського рівня вищої освіти – 21 670 грн, для заочної – 15 950 грн, у СНАУ – для денної форми навчання бакалаврського рівня вищої освіти – 17 900 грн, для заочної – 9 000 грн; для денної форми навчання магістерського рівня вищої освіти – 23 200 грн, для заочної – 12 500 грн, в УНУС – для денної форми навчання бакалаврського рівня вищої освіти – 22 830 грн, для заочної – 14 680 грн; для денної форми навчання

магістерського рівня вищої освіти – 27 600 грн, для заочної – 24 660 грн. Безперечно, такий підхід до визначення вартості навчання аграрними університетами свідчить про неврахування ними споживчого попиту, капіталомісткості освітньої програми й інших чинників, які можуть призвести до зниження їх конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг».

6. В параграфі 3.1 (стор. 157) зазначено, що зміни сучасного університету визначаються трендом переходу від моделі Університету 1.0 до моделі Університету 3.0. Університет моделі 1.0 веде лише освітню діяльність. Університет 2.0 є дослідницьким університетом. Університету 3.0 передбачає реалізацію третьої місії – комерціалізація знань і технологій. Однак, ми зараз живемо в епоху завершення третьої цифрової революції, характерними рисами якої є розвиток інформаційно-комунікаційних технологій і автоматизації. Про що згадувалось в першому розділі роботи. Тому, для забезпечення конкурентоспроможності доцільно говорити про Університет 4.0 здатний на основі сучасних технологічних досягнень здійснювати керівництво всіма процесами в режимі реального часу в умовах мінливих зовнішніх умов із застосуванням інтернет технологій, що забезпечують засоби комунікацій між стейкхолдерами. Крім того, поява ChatGPT провокує прискорення переходу від фокусування на технологіях і автоматизації в межах Університету 4.0 до Університету 5.0, де фокус зміщується з аспектів цифрових технологій на чинники сталого розвитку та стратегічного урядування.

Разом із тим вищезгадані зауваження мають технічний або дискусійний характер та не впливають на загальну наукову цінність дисертаційного дослідження та її позитивну оцінку, а згадана суперечність свідчить, що робота є актуальною.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Положення дисертаційної роботи не містять текстових запозичень інших авторів без посилання на відповідне джерело. Дисертація та наукові публікації виконані автором із дотриманням принципів академічної доброчесності.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам, які пред'являються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація Василенко Олени Ігорівни на тему «Управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на ринку освітніх

послуг» є завершеною науковою роботою, яка виконана на актуальну тему, має наукову та практичну цінність. Мета дослідження досягнута та відповідає змісту роботи. Отримано нові обґрунтовані наукові результати є обґрунтованими та доведеними до практичного впровадження.

Дисертаційна робота Василенко Олени Ігорівни відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор, Василенко Олена Ігорівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент:

**професор кафедри обліку і фінансів,
керівник центру моніторингу якості
освіти та академічної доброчесності
Кременчуцького національного
університету імені Михайла
Остроградського,
доктор економічних наук, професор**

Денис ЗАГІРНЯК